

EERSTE WAARNEMING VAN EEN KLEINE BURGEMEESTER (*Larus glaucooides*) IN
OOST-BRABANT.

Waarneming:

In de late ochtend van 5 mei 1982 bevonden Tom Heijnen (The), Lex Peeters (LPe) en ondergetekende (FNe) ons aan het Ringselven te Budel-Dorplein. Tijdens het bestuderen van de vele meeuwen op de asfaltdijk in het oostelijk gedeelte van dit ven ontdekte FNe een zeer licht gekleurde meeuw waarop hij de beide anderen attent maakte.

Onder redelijke weersomstandigheden (80% bewolkt, af en toe zon en weinig wind) werd deze vogel door twee 7x50 kijkers en 'n 8x30 gedurende ongeveer 1 uur bekeken vanaf ca. 60 meter. Hij werd gedetermineerd als KLEINE BURGEMEESTER (*Larus glaucooides*, voortaan Lg.)

Gedurende de waarnemingstijd werd de vogel een groot deel van de tijd zittend gezien, af en toe enkele meters lopend en slechts 'n enkele maal een kort stukje vliegend.

Toen hij werd ontdekt bevond de Lg zich in het gezelschap van 2 adulte en enkele onvolwassen ZILVERMEEUWEN (*L. argentatus*, voortaan La.) en vele KOKMEEUWEN (*Larus ridibundus*, voortaan Lr.). Na enkele minuten werd de Lg met nijldige snavelhousen door de adulte La verjaagd, waarop hij enkele meters verder vloog en in het gezelschap belandde van 2 adulte KLEINE MANTELMEEUWEN (*L. fuscus*, voortaan Lf.), 2 adulte STORMMEEUWEN (*L. canus*, voortaan Lc.) en natuurlijk weer de alom tegenwoordige Lr. Hier zat hij gedurende langere tijd stil en kreeg korte tijd zelfs nog gezelschap van een adulte ZWARTKOPMEEUW (*Larus melanocephalus*, voortaan Lm.)!

Tegenover Lf en Lc gedroeg Lg zich op het oog onverschillig en zij zich ook tegenover hem, maar Lr werden agressief bejegend. Mogelijk ook de Lm, die even na het neerstrijken pal naast de Lg ietwat "paniekerig" weer wegvloog. Tijdens zijn korte wandelingetjes over de dijk leek hij de diverse aanwezige La te mijden, hij bleef in hun nabijheid althans niet rustig zitten. Toch werd alleen van de eerder genoemde adulte La werkelijk agressief gedrag t.o.v. Lg gezien.

Tegen de avond keerden wij op dezelfde plaats terug en konden toen met enige moeite de vogel op een afstand van ruim 150 meter weer ontdekken in de nabijheid van enige 10-tallen onvolwassen La. We werden hierbij geholpen door het opvallend lichte verenkleed in combinatie met het merkwaardige, "gerekte" model (veroorzaakt door de lange vleugels, zie beschrijving).

De daarop volgende dagen lukte het diverse gealarmeerde vogelaars niet om Lg terug te vinden. Pas op mei zagen The en LPe de vogel weer op vrijwel dezelfde plaats onder iets gunstiger omstandigheden (waarnemingsafstand nu ca. 40 m.) dan de eerste maal. Enkele aanvullende kenmerken konden toen worden genoteerd.

Beschrijving:

Hoewel één van ons de vogel aanvankelijk "zuiver wit" vond, kwamen we na enige discussie overeen dat de hoofdkleur zich beter als "crème-wit" of "vuilwit" liet omschrijven. Deze kleur was dermate opvallend dat we hem daarmee 's avonds onder vrij slechte lichtomstandigheden en op vrij grote afstand konden ontdekken bij een groep onvolwassen La, waaronder diverse zeer lichte exemplaren. Zowel in zit als in de vlucht was te zien dat de grote slagpennen nog iets lichter waren dan de rest van de vleugel. De vleugel toonde géén donkerder achterrand en de staart géén donkere eindband (hierop is zeer scherp gelet!). Inderdaad leek de vogel soms vrijwel wit, maar onder sommige omstandigheden was een vage, zeer licht isabelkleurige (of: crème-) gloed waarneembaar, met name op rug, dekveren en onderzijde. Wij vermoedden dat dit veroorzaakt werd door een licht isabelkleurige bandering van deze delen, maar door de relatief

grote afstand tijdens de eerste waarneming konden we dit niet met zekerheid zeggen. De waarneming van THE en LPe op 11 mei bevestigde echter dit vermoeden. De snavel was voor een deel licht van kleur (grijsachtig of vleeskleurig), maar de punt was donker, vrijwel zwart. De overgang tussen licht en donker leek niet erg scherp gemarkeerd en de hoeveelheid donker bedroeg naar schatting 30 à 40%. Bij de 2e waarneming op 11 mei kon de hoeveelheid donker iets nauwkeuriger geschat worden op 40% en het lichte gedeelte bleek grijsachtig van tint te zijn. De poten waren roze tot vuilroze.

Een ander opvallend kenmerk van deze vogel waren de opvallend lange vleugels, waardoor hij een typisch "langgerekt" model kreeg, zelfs op grote afstand opmerkelijk. Van alle in de nabijheid van Lg waargenomen meeuwensoorten (5 in totaal!) had hij duidelijk de langste vleugels, waarvan de punten naar schatting 7 à 10 cm. voorbij de staartpunt reikten. Hoewel ook over elkaar gekruist gedragen, liet hij ze vaak langs de staart afhangen. Door de lengte van de vleugels gaf dit van voren gezien, staande naast bijv. La, een ietwat merkwaardig beeld.

Vergeleken met La was het model heel anders: Kleiner met veel rondere kop (steil voorhoofd, hoogste punt v.d. kruin net even achter het oog) met vaak een typisch "bol" lijkend achterhoofd. De kopvorm alsmede de uitdrukking had meer weg van Lc dan van La. Dit werd mede veroorzaakt door de in vergelijking met La relatief kortere en fijner gebouwde snavel. De poten waren relatief iets korter of leken dat zo te zijn.

De relatieve grootte van de kop was moeilijk te schatten: was de vogel alert (bijvoorbeeld als een BRUINE KLEKENDIEF overvloog), dan nam hij een houding aan waarbij de kop vrij groot en uitgesproken "bol" leek. Vaker echter zat de vogel rustig voor zich uit te kijken en dan leek de kop veel kleiner. Lg was beslist kleiner dan alle in zijn directe omgeving waargenomen La en zelfs leek hij nog een ietsje kleiner t.o.v. Lf. Hoeveel kleiner was moeilijk te zeggen vanwege het wat vreemde model met de lange vleugels en de wat korter lijkende poten. T.o.v. Lr maakte hij echter niet die reusachtige indruk die La maakt. Vergeleken met zowel Lc als Lm was hij echter duidelijk groter. De kleur van het oog is niet goed gezien, maar leek nogal donker (de iris was niet erg licht gekleurd).

Diskussie:

Onderstaande als toets gebruikte criteria zijn uit de in het literatuuroverzicht genoemde publikaties afkomstig.

- Gekonfronteerd met een zeer licht gekleurde meeuw, ongeveer ter grootte van een ZILVERMEEUW, moet men rekening houden met afwijkend gekleurde onvolwassen individuen van deze soort.
Leucistische (zeer lichtbruine) La vertonen altijd sporen van een donkere vleugelachterrand en staarteinde en donkere vlekjes op de slagpennen. Ondanks nauwkeurig waarnemen was dit bij "onze" vogel niet te zien, terwijl hij juist vrijwel zuiver witte slagpennen bezat (lichter dan de rest van de vleugel). Albinistische La zijn zuiver wit, hetgeen de door ons waargenomen vogel beslist niet was, al leek dat aanvankelijk wel zo.
Behalve op grond van de hierboven genoemde verschillen was de bouw van de vogel dermate afwijkend van La dat deze soort daardoor al uitgesloten kon worden. Door het, zeker voor Oost-Brabant, unieke feit dat Lg met nog 4 andere soorten meeuwen vergeleken kon worden, konden ook afwijkende individuen van deze soorten (vooral Lc en Lf) buiten beschouwing worden gelaten. De combinatie van formaat, kop- en snavelvorm en vleugellengte was uniek.
- Het onderscheid tussen GROTE BURGEMEESTER (L. hyperboreus, voortaan Lh) en Lg is zeker niet gemakkelijk, althans op afstand in vlucht. De grootte van de vogel is pas van belang als hij vergeleken kan worden met een aantal andere grote meeuwen (La, Lf en GROTE MANTELMEEUW, L. marinus). Is de vogel kleiner dan alle (of de meeste) La dan is het vrijwel zeker Lg, is-ie groter dan de meeste La dan is het vrijwel zeker Lh. (N.B. De aanwezigheid van slechts één of enkele La is onvoldoende om de grootte juist te beoordelen!).

- Alleen al op grond van de grootte moest "onze" vogel dus wel haast zeker een KLEINE BURGEMEESTER zijn. De vorm van kop en snavel geeft dan de doorslag: Lh heeft een tamelijk platte, meer ZILVERMEEUW-achtige kop met een grote, forse snavel die dikwijls groter is dan die van La en soms zelfs die van L. marinus in formaat benadert. Lg heeft een rondere kop met wat "lievere" gelaatsuitdrukking (dus lijkend op Lc) met een relatief kortere, fijner gebouwde snavel. Wij hebben dit kenmerk uitstekend kunnen zien.
N.B. Het snavelpatroon (Lh minder zwart aan punt), in veel veldgidsen als goed verschilpunt aangeprezen, is alléén in het 1e jaar (t/m 1e winterkleed) een goed veldkenmerk.
- Een interessante puzzel bleek de bepaling van de leeftijd te zijn en helemaal zijn we er nog niet uit.
Daar de hoeveelheid donker op de snavel ieder jaar minder wordt, zou je op grond daarvan vermoeden dat het hier een exemplaar in 1e zomerkleed betrof. Foto's in Grant (1982) van een 2e winter vogel in februari laten echter een Lg zien met een vergelijkbaar snavelpatroon als de vogel van Dorplein (méér dan éénderde donker).
De rui van Lg naar 1e en 2e zomerkleed vindt plaats van januari tot april (Grant 1982), zodat de door ons waargenomen vogel uitgeruid moest zijn. De lange vleugelpunten wezen daar overigens al op, althans op een vers kleed. Het "witte" kleed, genoemd in sommige veldgidsen als intermediair tussen juveniel en volwassen, komt voor in 1e en 2e zomer, maar volgens Hume (in: Sharrock 1980) veel meer in het 2e zomerkleed. Gezien de beperkte en slechts vage bandering van de Dorplein-vogel hebben wij zo'n "witte" Lg voor ons gehad. De aanwezigheid van lichtgrijze veren op de bovenzijde (vaak bij 2e jaars) kan ons best zijn ontgaan, al lijkt ons dat ietwat vreemd. De kleur van de ogen zou bij een 2e jaars al licht moeten zijn, maar soms is dit slechts op korte afstand waarneembaar.
Al met al kunnen we wel stellen dat het hier vermoedelijk een exemplaar in 2e zomerkleed betrof, al spreken sommige kenmerken voor een 1e zomerkleed.
- Ondanks het sterk toegenomen aantal vogelaars (vooral ook aan de kust) is de KLEINE BURGEMEESTER nog steeds een zeldzame gast in ons land, in ieder geval veel zeldzamer dan de GROTE. Op grond van recentelijk gepubliceerde hernieuwde criteria t.a.v. de veldkenmerken lijkt het bovendien zinvol een aantal oudere waarnemingen, voor zover mogelijk, aan een revisie te onderwerpen. Bovenstaande waarneming kan o.i. de toets der kritiek doorstaan, al lijken zowel de tijd van het jaar als de plaats (er zijn nauwelijks binnenland-waarnemingen) vreemd.
Vergeet we dan niet dat Budel-Dorplein waarschijnlijk de enige plaats in het binnenland is waar 4 soorten meeuwen broeden (KOK-, ZWARTKOP-, STORM- & ZILVERMEEUW) en 2 andere (KLEINE MANTEL- & DWERGMEEUW) regelmatig worden gesignaleerd. Ook niet-broedende exemplaren (vooral La) zijn dikwijls in grote getale aanwezig. Een "vreemde" meeuw zou dus best wel eens met een klub "gewone" meeuwen van de kust mee naar het binnenland kunnen vliegen.
N.B. Die dag zagen we in de omgeving van het Ringselven ook enkele DWERGMEEUWEN, waarmee het totaal aantal waargenomen meeuwensoorten te Dorplein die dag op 7 kwam. Zelfs aan de kust moet je daar in mei de de nodige mazzel voor hebben!

Literatuur:

- GRANT, P.J. Gulls, a guide to identification. 1982. T. & A.D. Poyser, Calton.
HUME, R.A. 1980. Identification and ageing of Glaucous and Iceland Gulls. In SHARROCK, J.T.R.(ed.) The frontiers of bird identification. pp. 170-183. London.